

Tjaša Žakelj

NASILJE MED MLADIMI V KIBERNETSKEM PROSTORU: NERAZISKANOST POJAVA V SLOVENIJI

IZVLEČEK: Članek obravnava nasilje med mladimi v kibernetnem prostoru kot pojav, ki v Sloveniji še ni bil sistematično raziskan. Omogoča ga med mladimi močno razširjena raba informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki poleg prednosti prinaša tudi nove možnosti za širjenje različnih oblik medvrstniškega nasilja. V članku so izpostavljeni ključni poudarki, ki so raziskovanju pojava namenjeni v nekaterih državah Evrope in Severne Amerike; opisana je kompleksnost pojava, ki se odraža v stalno razvijajoči se tipologiji oblik nasilja v kibernetnem prostoru; izpostavljeni so terminološki primanjkljaji; predstavljen je oris prvih obravnjav problematike v slovenskem prostoru in argumenti za nujnost sistematičnega ukvarjanja s problematiko, za katero še ni povsem jasno, kako se ji zoperstaviti.

KLJUČNE BESEDE: nasilje v kibernetnem prostoru, mladi, internet, oblike nasilja v kibernetnem prostoru

Cyberbullying among youth: an under-researched phenomenon in Slovenia

ABSTRACT: The article discusses cyberbullying among youth as an under-researched phenomenon in Slovenia. It is enabled by the use of information-communication technologies that is growing among youth and which, in addition to numerous advantages, also brings a new alternative for the perpetration of peer violence. The article deals with noted cyberbullying issues in some European and North American cases of research into the phenomenon, the complexity of the issue and the still developing typology of cyberbullying types, the terminological deficiencies of Slovenian words dealing with types of cyberbullying, the first Slovenian treatment of the phenomenon and arguments for the systematic tackling of the problem for which we currently have no strategies in place to combat it.

KEY WORDS: cyberbullying, youth, the Internet, cyberbullying types

1 Uvod

Današnje vsakdanje življenje mladih¹ je zelo drugačno celo od vsakdana mladih, značilnega za obdobje le dobro desetletje nazaj. Prežetost vsakdana s priklopljenostjo na internet in uporaba naprav, ki tovrstno priklopljenost omogočajo, prinaša današnji generaciji mladih nove izzive, tudi glede medosebnih odnosov. Bill Belsey, avtor prve svetovne spletne strani, namenjene preprečevanju nasilja med mladimi v kibernetnem prostoru, današnjo generacijo mladih imenuje kar »vedno priključena generacija« (*always on generation*) (2005), medtem ko Barbara C. Trolley in Constance Hanel, avtorici monografije *Cyber Kids, Cyber Bullying, Cyber Balance*, govorita o »kibernetnih otrocih«, ki so definirani kot »mladi, ki pridobijo informacije in jih oddajajo s pomočjo tehnološko osnovane komunikacije« (2010: 4). Internet, mobilni telefoni in sorodna tehnologija so za mlade postali ključna orodja njihovega družabnega življenja (Kowalski et al. 2008). S pozitivnimi učinki omenjenega prehoda pa so nastale tudi nove možnosti za izvajanje nasilja med uporabniki, ki ni več omejeno zgolj na osebne stike »v živo«. Prav umeščenost v kibernetni prostor, ki v primeru obravnavanega pojava deluje po načelih zaprtih kanalov sporočanja, ki so dostopni zgolj določenim skupinam bralcev (in toliko manj staršem, učiteljem ipd.), daje tem novodobnim oblikam nasilja možnosti za hitro širjenje. Prostor dogajanja tako akterjem, ki se spopadajo s preprečevanjem medvrstniškega nasilja, nalaga nove izzive z zvezi z obravnavo.

Če se najprej osredotočimo na pojasnitev termina *nasilje v kibernetnem prostoru*, velja poudariti, da gre za opisni prevod angleškega termina *cyberbullying*. Ta vključuje številne oblike² (od očrnitve, poosebljanja, prevare, izključitve do sekstinga itd.), katerih ključne značilnosti izvirajo predvsem iz zakonitosti komunikacije v kibernetnem prostoru in rabe informacijsko-komunikacijske tehnologije, s pomočjo katere se posredujejo podatki, ki imajo namen prizadeti ali škoditi določeni osebi.

V članku je predstavljen pregled literature, predvsem člankov, raziskovalnih poročil, monografij in medijskih prispevkov, pridobljenih v različnih bazah (cobiss.si, spletni dostop do baz znanstvenih revij ipd.). Pregled temelji na kritični oceni zbranega gradiva, katere ključni cilj je opredelitev obravnave nasilja med mladimi v kibernetnem prostoru v slovenskem znanstvenem prostoru. Pojav je osvetljen s pregledom obravnav v nekaterih tujih virih, ki v pretežni meri izhajajo iz evropskih in severnoameriških držav (Avstrije, Belgije, Nemčije, Španije, ZDA, Kanade itd.). Izhodiščni terminološki opredelitvi obravnavanega pojava sledijo nekateri pomembnejši podatki o rabi interneta pri otrocih in mladih v Sloveniji, podatki o najpogostejših analiziranih vidikih nasilja v

-
1. Kategorije mladih sicer ne moremo razumeti kot enovite skupine prebivalstva v družbi, čeprav mlade obravnavamo v določenem kulturnem prostoru in specifičnem časovnem obdobju. Kljub heterogenosti skupine pa lahko za današnje generacije mladih, ki živijo v Sloveniji, trdimo, da jih, tako kot njihove vrstnike, ki živijo v drugih državah z visokim deležem rabe interneta in mobilne telefonije, v socialnih stikih in odnosih v pretežni meri zaznamuje prav raba interneta in mobilne telefonije.
 2. Podrobnejša tipologija oblik nasilja v kibernetnem prostoru je z razlago terminov predstavljena v nadaljevanju.

kibernetnem prostoru med mladimi v izbrani tuji literaturi in trenutna tipologija tovrstnih oblik nasilja, ki jo uporabljajo nekateri tuji raziskovalci tega pojava. Sledi kratek pregled virov, ki se posredno ali neposredno dotaknejo obravnavanega pojava v Sloveniji. Na koncu so izpostavljeni neraziskani vidiki in raziskovalni potencial v Sloveniji.

2 Teoretska izhodišča

Nasilje v kibernetnem prostoru obsega rabo informacijsko-komunikacijske tehnologije (odslej IKT), kot so e-pošta, mobilna telefonija, hipna sporočila in spletne strani, za namerno, ponavljajoče se, sovražno obnašanje posameznika ali skupine, ki ima namen škoditi drugim (Belsey 2005). Poleg termina *cyberbullying* (ali *cyber bullying*) se v angleško govorečem prostoru za tovrstno medvrstniško nasilje uporabljajo tudi drugi termini – npr. *electronic aggression* (David-Ferdon in Feldman Hertz 2007; Law et al. 2012), *electronic bullying* (Kowalski et al. 2007; Calvete et al. 2010) pa tudi *virtual violence* (Cross et. al 2012) ali *on-line aggression* (Ybarra in Mitchell 2004). Nasilje v kibernetnem prostoru se opisuje kot nova vrsta nasilja (Turan et al. 2011), katere pomen se s strani storilca pogosto racionalizira in minimalizira v smislu »saj sem se samo šalil/zabaval«, medtem ko je odziv žrtve neznan. Anonimnost, ki spodbudi občutek varnosti storilca, v smislu, da ne bo odkrit, je ključni dejavnik, ki nasilje v kibernetnem prostoru definira kot unikatni pojav (Erdur-Baker 2010). Slednji zaradi prostora dogajanja zahteva drugačno obravnavo od klasičnega nasilja, ki se odvija v osebnih odnosih »v živo« (Kowalski et al. 2008).

Potencial za nasilje v kibernetnem prostoru med mladimi raste skupaj z naraščajočo rabo IKT. Nasilje v kibernetnem prostoru omogočajo splošne značilnosti računalniško posredovane komunikacije oz. komunikacije na ravni mobilne telefonije. Razdruževalna anonimnost (»saj ne veš, kdo sem«), nevidnost (»saj me ne vidiš«), asinhronost (»se 'vidimo' pozneje«), razdruževalna imaginacija (»saj je samo igra«) so le nekatere značilnosti, ki spodbudijo negativne posledice zmanjševanja delovanja družbenih norm v kibernetnem prostoru (Suler 2004). Naštete značilnosti komunikacije prek IKT povzročijo, da mladi v kibernetnem prostoru brez večjih zadržkov oz. ovir pošiljajo ali objavljajo vsebino ali sporočila, ki prejemnika prizadenejo, nadlegujejo, žalijo ali ustrahujejo.

3 Raba IKT v Sloveniji med otroki in mladostniki

Med raziskavami, ki ponujajo podatke o rabi interneta pri otrocih in mladih v Sloveniji, velja izpostaviti mednarodno raziskavo EU Kids Online, o kateri pišejo Hasebrink et al. (2008), Livingstone (2009), Livingstone in Haddon (2009), Livingstone et al. (2011), Muha in Lobe (2011a). Trenutno teče že tretja faza omenjene raziskave, ki s kvalitativnimi in kvantitativnimi metodami zbiranja podatkov o vidikih tvegane rabe interneta analizira stanje v sedaj že 33 državah, med katerimi so tako članice EU kakor tudi Turčija, Rusija, Islandija, Švica itd.³ Med domačimi raziskavami izčrpne

3. Več o projektu na <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Home.aspx> (16. 5. 2012).

podatke ponuja raziskava Mladi na netu (Muha in Lobe 2011b), splošnejše podatke pa ponujajo raziskave Raba interneta v Sloveniji (<http://www.ris.org/>) in periodične raziskave Statističnega urada RS.

Primerjalni podatki za države članice EU kažejo, da je raba interneta v Sloveniji pri otrocih in mladostnikih precej nad povprečjem. Če je povprečna starost otrok v EU ob prvem obisku interneta 9 let, velja, da v Sloveniji otroci v povprečju uporabljajo internet leto prej (European Commission 2008). Raba interneta bliskovito narašča, kar še posebej velja za mlajše generacije. V Sloveniji je imelo v letu 2012⁴ dostop do interneta že 95 % gospodinjstev z otroki. Mladi od 16 do 26 let redno uporabljajo računalnik, internet in mobilne telefone, v povprečju v več kot 95 % primerov. Nič kaj dosti ne zaostajajo niti otroci v starosti od 10 do 15 let, pri čemer so izjema le fantje omenjene starostne skupine, ki redno uporabljajo internet »le« v 89 % primerov (Statistični urad RS 2012).

Tabela 1: Uporaba računalnika, interneta in mobilnih naprav po starosti in spolu, 2012.

	Otroci od 10 do 15 let		Mladi od 16 do 24 let	
	Fantje	Dekleta	Fantje	Dekleta
Redni uporabniki računalnika	97 %	98 %	96 %	99 %
Redni uporabniki interneta	89 %	98 %	97 %	97 %
Redni uporabniki mobilnega telefona	95 %	100 %	98 %	100 %
Redni uporabniki mobilnih naprav za dostop do interneta*	32 %	40 %	61 %	55 %

Vir: Statistični urad RS 2012.

*Ocene navedene kategorije so na strani http://www.stat.si/doc/vsebina/informacijska_druzba/opredeljene_kot_manj_natančne (20. 6. 2012).

Skoraj tri četrtine otrok, starih od 9 do 16 let, v Sloveniji internet uporablja redno, nekaj manj kot polovica pa celo vsak dan. Večina otrok do interneta dostopa od doma. Zanimiv je podatek, da v Sloveniji kar 57 % v raziskavo vključenih otrok do interneta dostopa iz lastne sobe, pri čemer pa se ta delež pri starejši starostni skupini (od 15 do 16 let) povzpne na 80 %. Povprečni čas, ki ga na internetu dnevno preživijo slovenski otroci, stari 9–16 let, je 94 minut. Svoj profil ima na socialnih omrežjih 74 % slovenskih otrok, starih 9–16 let, s čimer se uvrščajo precej nad evropsko povprečje. S starostjo se večja delež tistih, ki imajo profil, pri najmlajših (9–12 let) je takšnih 38 %, pri tistih, ki pa so stari 15–16 let, pa kar 92 % (Lobe in Muha 2011b).

Zgodnji vstop v kibernetki prostor, nadpovprečna raba interneta in manj pogoste omejitve staršev glede aktivnosti otrok v okviru rabe interneta Slovenijo umeščajo med skupino držav z visokimi tveganji rabe interneta (Hasebrink et al. 2008). Podatki o restrikcijah staršev glede določenih aktivnosti v okviru rabe interneta (npr. posredovanje osebnih podatkov, nalaganje glasbe, filmov, igrice, obiski določenih spletnih

4. Podatki se nanašajo na prvo četrtletje leta 2012.

strani itd.) so različni. Medtem ko primerjalna raziskava Eurobarometer 2008 navaja, da v Sloveniji skoraj polovica staršev (47 %) otrokom ne postavi meje glede uporabe interneta (v EU v povprečju tovrstnih omejitev ne postavlja četrtnina staršev), raziskava EU Kids Online ugotavlja, da ima vsaj pri eni aktivnosti pravilo postavljeno 77 % otrok, pri čemer pa so omejitve mnogo redkejše pri mladih v starostni skupini od 15 do 16 let.

Čeprav se otroci in mladi zelo hitro vključijo v rabo novih tehnologij ter so zelo aktivni v elektronskih oblikah komuniciranja, velja, da še posebej najmlajši uporabniki pogosto nimajo izkušenj in znanj za razumevanje potencialnih tveganj ter posledično tudi za spopadanje s problematiko nasilja v kibernetnem prostoru. Za otroke in mladostnike so pasti rabe interneta⁵ in mobilnih telefonov, s katerimi dostopajo do spleta, številne, od posredovanja osebnih podatkov, soočenja s seksualno vsebino, zasojenosti, stikov v živo z neznanci, soočenja z vsebino, ki povzroči nelagodje, otroške pornografije, do nasilja, v primeru katerega se kibernetni prostor uporablja kot kanal prenosa določenih informacij. Prav nasilje v kibernetnem prostoru je za seksualnimi podobami, seksualnimi sporočili in nezaželenimi on-line stiki četrto najpogostejše tveganje rabe interneta (Livingstone in Haddon 2009), ki med vsemi oblikami tveganj najbolj negativno vznemiri otroke (Livingstone et al. 2011).

4 Problematika nasilja v kibernetnem prostoru med mladimi

Splošne smernice EU izpostavljajo prizadevanja za varno rabo interneta v obliki Programa varnejše rabe interneta⁶ (*Safer internet Programme*) kakor tudi z nekaterimi nedavno sprejetimi dokumenti, med katerimi velja omeniti Evropsko strategijo za varnejši internet in boljše spletne vsebine za otroke (*The European Strategy for a Better Internet for Children*, 2012). Ni torej nenavadno, da smo v zadnjih petih letih priča izrazitemu porastu obravnav nasilja v kibernetnem prostoru. Kljub temu da je problematika ponekod skoraj še popolnoma neraziskana, pa posamezne države ZDA, v Evropi denimo Belgija, že sprejemajo zakonske ukrepe preprečevanja in sankcioniranja nasilja med mladimi v kibernetnem prostoru (David-Ferdon in Feldman 2007; Pouillet 2011). Razlog je v prepoznavanju nasilja v kibernetnem prostoru med mladimi kot naraščajočega problema, ki ima lahko hude negativne psihosocialne posledice za življenje mladih (Ybarra et al. 2007; Wolak et al. 2007).

5. Rabe interneta in mobilne telefonije s strani mladih seveda ni mogoče pojmovati zgolj v negativnem smislu, prav tako raba IKT prinaša številne prednosti (informiranje, dostop do podatkov, socialni stiki z znanimi osebami ipd.).

6. Program se izvaja tudi v Sloveniji pod okriljem **Centra za varnejši internet SAFE-SI in združuje aktivnosti ozaveščanja o varni rabi interneta in novih tehnologij, TOM telefon** – telefonsko linijo za pomoč mladim in njihovim staršem, ki se znajdejo v težavah, povezanih z uporabo interneta, in spletno stran Spletno oko – točko za anonimno prijavo nelegalnih spletnih vsebin (http://www.safe.si/c/712/O_projektu/ (20. 6. 2012)).

Pregled revij, ki objavljajo članke na temo kibernetkega nasilja med mladimi, kaže pogostejše objavljane člankov na to temo predvsem v dveh vrstah znanstvenih revij: v revijah, ki obravnavajo psihosocialne vidike zdravlja otrok in mladostnikov, npr. *Journal of Adolescent Health*, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *School Psychology International*, ter v revijah, ki obravnavajo vpliv novih tehnologij na življenja ljudi, npr. *Computers in Human Behavior*, *New Media & Society*, *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research in Cyberspace*, *Journal of Children and Media* ipd. Med monografijami, ki so posvečene tematiki in pogosto izpostavljene v znanstvenih člankih, velja omeniti *Children and the Internet*, avtorice S. Livingstone (2009), knjigo *Cyber Bullying. Bullying in the Digital Age* avtoric R. M. Kowalski, S. P. Limber in P. W. Agatston (2008) ter knjigo *Cyber Kids, Cyber Bullying, Cyber Balance*, avtoric B. C. Trolley in C. Hanel (2010).

4.1 Pregled pogostejše analiziranih vidikov nasilja v kibernetnem prostoru

Na podlagi pregleda obravnave problematike nasilja v kibernetnem prostoru med mladimi lahko študije v splošnem razvrstimo v več različnih sklopov, ki izpostavljajo različne poudarke:

- a) **Nasilje med mladimi v kibernetnem prostoru kot eden od vidikov tvegane rabe interneta** (Eurobarometer 2007, 2008; Livingstone 2011; Peter in Valkenburg 2011). Nasilje v kibernetnem prostoru je v širšem kontekstu opredeljeno kot eden od negativnih vidikov rabe interneta, kamor uvrščamo tudi razkrivanje osebnih podatkov, osebne stike z neznanci, neprimernost dostopne vsebine (npr. pornografija, slike s seksualno vsebino) ipd.;
- b) **Oblike nasilja med mladimi v kibernetnem prostoru** (Bauman 2010; Calvete et al. 2010; Trolley in Hanel 2010). Nasilje v kibernetnem prostoru z razvojem tehnologije pridobiva vedno več različnih oblik in prostorov pojavljanja (e-pošta, socialna omrežja, instant pošiljanje sporočil, mobilni telefoni). Opredelitev različnih oblik nasilja v kibernetnem prostoru je izjemnega pomena, saj je prav od definicije pojava in razsežnosti oblik odvisno merjenje pojava. Danes prepoznane oblike kibernetkega nasilja so: *flaming*, očrnitev, nadlegovanje, *outing* in prevara, izključitev iz skupine ali ignoriranje, online impersonacija, seksting, širjenje posnetkov žrtev fizičnih obračunavanj (*happy slapping*) in zalezovanje;
- c) **Obravnave značilnosti nasilja med mladimi v kibernetnem prostoru** vključujejo predvsem splošni pregled lastnosti nasilja v kibernetnem prostoru, primerjavo oblik nasilja, ki se pojavljajo v fizičnem prostoru v primerjavi z oblikami nasilja v kibernetnem prostoru, in obravnavo problematike glede na demografske značilnosti (Ybarra in Mitchell 2004; Keith in Martin 2005; Li 2006-2008; Smith et al. 2008; Hinduja in Patchin 2008, 2010; Gradinger et al. 2009; Erdur-Baker 2010; Cross 2012). Predvsem pri analizi pojava glede na spol se pokaže precejšnja neenotnost rezultatov različnih raziskav. Ugotovitve so nemalokrat kontradiktorne, ko se npr. preverja splošna pogostost pojava glede na spol, pogostost pojavljanja posameznih oblik glede na spol ter tudi glede žrtev in storilcev glede na spol, pojavnost in

znake tovrstnega nasilja itd. (Li 2005; Kowalski et al. 2008; Trolley in Hanel 2010). Ključna so tudi vprašanja povezanosti starosti in pogostosti pojava ter vprašanja morebitnega prepletanja vlog žrtev in storilcev.

- č) **Pogostost pojavnosti.** Raziskave pogostosti pojavnosti obravnavanega pojava ponovno kažejo zelo različne slike o problematiki. Medtem ko določene raziskave poročajo o razmeroma nizki pojavnosti (npr. raziskava EU Kids Online), druge raziskave (Cross et al. 2012, Li 2006; Ybarra in Mitchel 2004) izpostavljajo pogosto izpostavljenost mladim nasilju, ki poteka po kanalih IKT.
- d) **Strategije spopadanja s problematiko** so analizirane na področju tehničnih možnosti (npr. blokiranje pošiljatelja sporočila), institucionalnih možnosti (spletni naslovi, morebitne pristojne institucije, zakonodaja ipd.) in na ravni odzivov posameznikov na doživljanje tovrstnega nasilja (Li 2005; Agatston et al. 2007).
- e) **Psihološke posledice doživljanja nasilja v kibernetnem prostoru** med mladimi so izjemno heterogene. Študije kot možne posledice izpostavljajo depresijo, nespečnost, zmanjšano samozavest, izgubo občutka varnosti, prenehanje šolanja, samopoškodovanje, samomorilne misli, samomor, ipd. (Eurobarometer 2007; Kowalski et al. 2008; Trolley in Hanel 2010; Cross et al. 2012). Za nasilje med mladimi v kibernetnem prostoru je značilno, da je z vidika storilca lahko razumljeno kot povsem neškodljivo in nedolžno, medtem ko so za žrtev posledice lahko zelo velike.

Pregled obravnavanih vidikov nasilja v kibernetnem prostoru med mladimi je pokazal dvoje. Gre za izjemno heterogen pojav, ki večinoma prinaša zelo različne ugotovitve o splošni prisotnosti in pogostosti pojava glede na spol, starost ipd. Omejeno dejstvo je najbrž posledica obravnav z različnimi izhodišči, pri čemer je ključno vprašanje definicije pojava. Če bi bil slednji definiran na enak način, npr. v najširšem možnem obsegu, bi prihajalo do manjših razkorakov v samih rezultatih o pogostosti pojava, o značilnostih pojava glede na spol storilca/žrtve ipd. Velja omeniti, da največjo skladnost ugotovitev najdemo med izpostavljenimi potencialnimi negativnimi učinki doživljanja nasilja v kibernetnem prostoru.

4.2 Tipologija oblik kibernetnega nasilja

Nasilje med mladimi v kibernetnem prostoru obsega številne različice, ki pomenijo namerno sovražno obnašanje drugih, ki ima namen prizadeti, žaliti ali raniti druge. Tipologije tovrstnih oblik nasilja so različne in se hitro dopolnjujejo z vedno novimi oblikami kibernetnega nasilja. Večina avtorjev prevzema tipologijo pravnice N. Willard (2006), avtorice ene prvih knjig na temo kibernetnega nasilja *Cyberbullying and Cyberthreats*, ki loči med naslednjimi vrstami kibernetnega nasilja (Willard v Kowalski et al. 2008: 45–51):

- **Flaming**, za katerega v slovenščini še ni ustreznega prevoda, pomeni kratko, stopnjujočo se izmenjavo sovražnih misli, ki se izmenjajo med dvema ali več posamezniki z uporabo katere koli IKT. Običajno se pojavi na javnih kanalih, v klepetalnicah ali diskusijskih skupinah (in manj pogosto v izmenjavi e-sporočil);
- **Nadlegovanje** (*harrasment*) je termin, ki se običajno uporablja za obliko nasilja v kibernetnem prostoru med odraslimi. Kot obliko ga je kljub temu treba izpostaviti, saj

je v zakonskem smislu v nekaterih državah ZDA že prepovedano. Pomeni ponavljajoče se ali vztrajno nadlegovanje v obliki besed, delovanja ali dejanj, ki vznemirjajo ali povzročajo precejšnje emocionalne stiske. Obratno kot za *flaming* velja, da se kibernetško nadlegovanje širi po kanalih zasebnega komuniciranja (npr. e-pošta). Nadlegovanje traja dalj časa kot pri *flamingu* in je vedno usmerjeno zgolj na eno osebo.

- **Očrnitev** (*denigration*) pomeni posredovanje neresničnih informacij o nekom z namenom očrnitve. Informacija je lahko objavljena na spletni strani ali posredovana po e-pošti ali sms-ih. Lahko pomeni posredovanje digitalno preoblikovanih fotografij, pošiljanje posnetkov žaljivih pesmi o nekom, med očrnitev se umešča tudi umestitev na sezname z negativno konotacijo, ki so objavljeni na spletu ipd.
- **Poosebljanje** (*impersonation*) pomeni, da se storilec predstavlja kot žrtev; najpogosteje uporabi žrtvino geslo za dostop do računov in potem v imenu žrtve komunicira na neprimeren, žaljiv način (npr. pošilja sporočila s seksualno vsebino, žali druge v imenu žrtve ipd.). Med oblike poosebljanja sodi tudi sprememba osebnega profila na socialnih omrežjih, ki jo naredi posameznik, ki je žrtvi ukradel geslo ipd.
- **Outing in prevara** (*outing and trickery*) se nanašata na posredovanje osebnih podatkov nekomu, komur te sicer ne bi bile zaupane, z namenom osramotitve žrtve. Prevara pomeni prevarati nekoga z namenom zaupanja intimne informacije o sebi in posredovanje te informacije dalje.
- **Izključitev/izgon** (*exclusion/ostracism*) se nanaša na problematiko izključevanja v kibernetnem prostoru, kjer so skupnosti mladostnikov zelo običajne. Biti »noter« ali »zunaj« je ključnega pomena za oblikovanje identitete mladostnikov. Kibernetki izgon ima lahko zelo resne emocionalne posledice, lahko se pojavi v kateri koli spletni skupnosti, kjer je vstop omogočen na podlagi gesla. Zgodi se lahko že zaradi nezadostne hitrosti odziva v računalniško posredovani komunikaciji.
- **Zalezovanje** v kibernetnem prostoru (*cyberstalking*) se nanaša na rabo elektronske komunikacije za zasledovanje drugega. Zasledovanje se odvija na podlagi ponavljajoče se komunikacije, ki vključuje nadlegovanje in grožnje. Groženj je v tem primeru več kot pri nadlegovanju.
- **Happy slapping** je ena novejših oblik kibernetnega nasilja. Pojav se je najprej razvil na podzemnih železnicah v Angliji. Eden od mladostnikov nekoga med hojo udari ali klofne in zbeži, drugi mladostnik dogodek posname in ga objavi na spletu ali pa ga posreduje prek mobilnega telefona. Žrtev je lahko znana ali neznan.
- **Seksting** (*sexting*) je oblika nasilja v kibernetnem prostoru, ki se je pojavila v zadnjih letih. Pomeni objavo in širjenje slik ter posnetkov golih delov telesa ali spolnih aktov. Slike ali posnetki se širijo v obliki objav na spletu ali prek mobilnih telefonov. Seksting se kot oblika nasilja pojmuje takrat, kadar slik z golo vsebino ne pošilja oseba, ki je na sliki.

Kot je razvidno iz navedenega, so termini, ki opredeljujejo oblike kibernetnega nasilja, pogosto zelo specifični. Posledično neobravnava problematike v določenem jezikovnem prostoru pomeni tudi pomanjkanje ustreznih prevodov terminov. Tako npr. velja, da za oblike, kot so *flaming*, *outing* in *happy slapping*, ustreznih prevodov v slovenščini še nimamo.

4.3 Domače obravnave nasilja v kibernetnem prostoru med mladimi

Na temo aktivnosti mladih na internetu je na voljo precejšen obseg podatkov, ki se vedno znova dopolnjujejo, kljub temu pa velja, da je pojav nasilja v kibernetnem prostoru še skorajda neraziskan. Slednje lahko trdimo z gotovostjo predvsem, če pod pojmom nasilje v kibernetnem prostoru upoštevamo celotno paleto oblik tovrstnega nasilja. Razpoložljivi podatki o nasilju v kibernetnem prostoru med mladimi v Sloveniji so omejeni na posamezne oblike tega nasilja. V primeru raziskave EU Kids Online obsegajo zgolj doživljanje *spletnega ustrahovanja*, v primeru raziskave Mladi na netu pa *prejemanje neprijetnih in bolečih komentarjev prek spleta*. Medtem ko podatki raziskave EU Kids Online govorijo o nizkih deležih spopadanja s problematiko spletnega ustrahovanja, ki ga po podatkih raziskave v povprečju pri nas doživlja le 4 % mladih, vključenih v raziskavo (Lobe in Muha 2011a: 29), bolj zaskrbljujoče podatke ponuja raziskava Mladi na netu, ki govori o tem, da je že več kot polovica otrok in mladostnikov, vključenih v raziskavo, prek spleta prejela *neprijetne ali boleče komentarje* (Lobe in Muha 2011b: 41).

Neraziskanost ter redke javne razprave o nasilju v kibernetnem prostoru vplivajo tudi na neenotno in mestoma neustrezno slovensko terminologijo, ki se nanaša na obravnavani problem. Tako npr. slovensko poročilo raziskave EU Kids Online nasilje med mladimi v kibernetnem prostoru kot eno od vrst nezaželenih izkušenj (*upsetting experiences*), ki jih mladi doživljajo, medtem ko uporabljajo internet, omeji na termin »spletno ustrahovanje«. Poleg tega, da ta termin zajame le ozek fragment širokega spektra oblik nasilja v kibernetnem prostoru med mladimi, lahko prav v terminologiji tiči razlog za zelo nizko ugotovljeno pojavnost problematike med mladimi. Menesini in Nocentini (2009) poudarjata, da sta definicija in merjenje nasilja v kibernetnem prostoru zelo prepletena. Ko govorimo zgolj o spletnem ustrahovanju kot eni od oblik nasilja v kibernetnem prostoru med mladimi, podatki pokažejo, da pogostost pojava raste s starostjo mladih, saj je med udeleženkami raziskave že skoraj vsako deseto dekle (9 %), staro od 13 do 16 let, izkusilo spletno ustrahovanje (Lobe in Muha 2011a: 29).

Naslednja raziskava, ki se je sicer v ožji obravnavi osredotočila na pojav medetničnega nasilja v šolskem okolju in je prav tako potrdila potrebo po obravnavi nasilja med mladimi v kibernetnem prostoru, je bila izvedena v okviru mednarodnega projekta Children's voices: Exploring Interethnic Violence and Children's Rights in the School Environment.⁷ Omenjena raziskava je nasilje med mladimi v kibernetnem prostoru

7. Projekt, izveden v letih 2011–2012 pod vodstvom Znanstveno-raziskovalnega središča Univerze na Primorskem, je bil namenjen raziskavi medetničnega nasilja med vrstniki v šolskem okolju. Kvantitativni del raziskave, izveden med 390 osnovnošolci 5. razredov in 377 srednješolci 3. letnikov, je npr. pokazal, da so anketiranci medetnično nasilje v obliki žaljivih SMS-sporočil ali objave žaljivih komentarjev na Facebooku ali Twitterju doživeli v od 4,8 % primerov (srednješolci mešane ali neslovenske etnične pripadnosti) do 9,2 % primerov (osnovnošolci mešane ali neslovenske etnične pripadnosti) (Žakelj in Kralj 2012: 54). Splošna problematika nasilja med mladimi v kibernetnem prostoru je bila izpostavljena predvsem v kvalitativnem delu, ki je vključeval intervjuje s strokovnjaki in šolskim osebjem ter fokusne skupine med petošolci in med dijaki tretjih letnikov. Skupaj je bilo v kvalitativnem delu izvedenih šest intervjujev s strokovnjaki, 20 intervjujev s šolskim osebjem in 21 fokusnih

v Sloveniji opredelila kot naraščajoč in še neraziskan vidik medvrstniškega nasilja (Žakelj in Kralj, v tisku), ki je bil problematiziran s strani ekspertov in šolskih služb, ki imajo dober pregled vpogled v medvrstniške odnose, kakor tudi s strani osnovnošolcev in srednješolcev, ki so sodelovali v fokusnih skupinah. Oblike medvrstniškega nasilja v kibernetnem prostoru so udeleženci raziskave⁸ opredelili kot nove oblike, ki imajo potencial za hude posledice za žrtev, in oblike, s katerimi se sistemsko še ne spopadamo kot npr. s fizičnimi oblikami nasilja:

Ja, je pa tako, nasilje ni samo fizično nasilje. Ko te izključijo, te socialno izolirajo, izogibanje, to je ravno tako nasilje. In recimo žalitve /.../ obrekovanje, zmerljivke, po Facebooku, ne vem kaj, a ne. To je ravno tako (nasilje) in jaz mislim, da je pa to lahko še huje ... (učiteljica srednje šole).

Pa internetno nasilje, predvsem to nadlegovanje ..., bullying, preko Twitterja, Facebooka ... (ekspert 1).

To pa je tema, ki je pri nas absolutno neraziskana – pa mogoče ne samo pri nas. Ta poudarek na fizičnem, fantovskem nasilju, nasilje kot problemu discipline, miru pri pouku, to je tisto, kar je izpostavljeno, zanemarjeno pa je predvsem dekliško nasilje, nove oblike nasilja, kot je internetno nasilje, in ti globlji vzroki za nasilje (ekspert 2).

O izkušnjah z nasiljem v kibernetnem prostoru so mladi in otroci povedali:

Ne vem, nekdo objavi eno stanje, potem pa takoj eden izmed te posamezne skupine komentira in potem pa že iz komentarja vidiš, da ga bo probal spraviti v določen pretep ali pa bo probal mu nazaj nekaj takega reči nazaj, da ga bo uni pretepel ... (Kevin, 17).

Ja, meni so delali lažne profe, en ta moj sošolec. /.../ In so pisali v mojem imenu, da sovražim muslimane ... pač take stvari, a ne (Kiara, 11).

Na Facebooku, recimo, je (sošolka) dodala naše prijatelje in to in je sošolcem, vsem je pisala, kakšne smo me pač, Kiara pa Tina, ker smo prijateljice ... velikokrat tako kao Črnogorka, lena si, pa take (Anabela, 12).

Ja, je pisala unim fantom iz sedmega razreda, recimo, da sva midve pa Anja kurbe. In vsem je pisala in potem so na zidu pač spraševali (Tina, 12).

Kljub naraščajoči problematiki v medijskem prostoru pravzaprav ni zaznati veliko prispevkov na temo nasilja med mladimi v kibernetnem prostoru. Kot izjemo lahko opredelimo občasno poročanje medijev o sekstingu. Januarja 2012 so mediji poročali o posnetku spolnega akta dveh osnovnošolcev, ki je bil objavljen na YouTube in je med vrstniki krožil tudi po mobilnih telefonih (Kalc Furlanič in Križman 2012). Omenjeni prispevek recimo poudari, da v Sloveniji problematika tovrstnega nasilja med mladimi še ni raziskana, izpostavi ogorčenost staršev, ki so se seznanili z omenjeno vsebino, otroke, vključene v dogodek, pa pojmuje kot »neodgovorne do življenja«. Poleg omenjenega je dogodek obravnavan kot otroška pornografija, in ne kot oblika nasilja v kibernetnem prostoru, kar je razumljivo zgolj zaradi iskanja pravnih podlag, ki utemeljujejo odstranitev sporne vsebine s spletnih strani.

skupin (11 z osnovnošolci, starimi med 11 in 12 let, ter 10 s srednješolci, starimi med 16 in 17 let).

8. Pri citatih je v oklepaju navedena vloga raziskovanca (učitelj, ekspert), če gre za otroke ali mladostnike, pa njihovo izmišljeno ime in starost.

Poleg omenjenih obravnav velja omeniti še monografijo avtoric Vendramin in Šribar (2010) *Spoli, seksualnost in nasilje skozi nove medije*, ki se problematike kibernetnega nasilja med mladimi posredno dotakne z obravnavo konstrukcije nasilja in spolnosti skozi nove medije.

Šole v Sloveniji z uvajanjem načela ničelne tolerance do nasilja postajajo pomembno okolje ozaveščanja o problematiki medvrstniškega nasilja, spopadanja s konkretnimi primeri in preprečevanja nasilja. Vendar pa nasilje v kibernetnem prostoru zaradi svojih specifik, ki izhajajo predvsem iz prostora dogajanja, zahteva nov pristop v obravnavi. Večina oblik nasilja v kibernetnem prostoru spada med oblike nasilja, ki se v klasični delitvi umeščajo med psihične oblike nasilja. Medtem ko so ločnice fizičnega (ne)nasilja otrokom zelo jasne in običajno za fizično nasilje v šolah velja ničelna stopnja tolerance, ne moremo trditi, da enako velja za psihične oblike nasilja. Te oblike so bolj subtilne in zato tudi niso vedno prepoznane kot nasilje. (Žakelj in Kralj 2012). Nadalje velja tudi, da je problematika nasilja v kibernetnem prostoru specifična tudi zato, ker jo je težko nadzorovati. Dogaja se izven šole kot prostora ali institucije, ki ima tudi nalogo preprečevanja medvrstniškega nasilja. Ena od osnovnošolk, vključenih v raziskavo projekta Children's voices: Exploring Interethnic Violence and Children's Rights in the School, je npr. na vprašanje raziskovalca, kaj storijo učitelji, če jim učenci poročajo o nasilju v kibernetnem prostoru, povedala, da se v takih primerih šolsko osebje ne čuti več pristojno: *.../Rečejo: To, kar se dogaja na Facebooku, ni naš problem* (Anabela, 12). Dogajanje v kibernetnem prostoru poglobi zahtevo širše družbene obravnave problema, vprašanja ključnih akterjev, ki so v tem primeru odgovorni za zaščito mladih na mikroravni, ter tudi vprašanje določanja organov nadzora. Celostna obravnava problema bi namreč zahtevala interdisciplinarni pristop s tesno povezanostjo različnih okolij (družinskega okolja, šolskega okolja, institucij varne rabe interneta ipd.), pri čemer je še posebej pomembna vloga ozaveščanja otrok in mladih ter staršev in splošne družbene prepoznavne problematike.

V raziskovalnem kontekstu bi bilo smiselno nasilje med mladimi v kibernetnem prostoru obravnavati s kombinacijo kvantitativnih in kvalitativnih metod raziskovanja, ki bi podale odgovore na vprašanje prisotnosti problematike in pogostosti posameznih oblik, ponudile možnost za opredelitev morebitne povezanosti med oblikami medvrstniškega nasilja, ki se odvijajo v fizičnem prostoru, in oblikami medvrstniškega nasilja v kibernetnem prostoru, ponudile možnost za definicijo kanalov in prostorov pojavljanja, opredelitev socio-demografskih značilnosti žrtev in storilcev, opredelitev posledic na vsakdanje življenje mladih, identifikacijo morebitnih obstoječih strategij mladih pri spopadanju s problematiko ipd. Raziskovanje pojava bi nujno moralo potekati z upoštevanjem načela interseksionalnosti,⁹ torej družbenih kategorij, kot so spol, ekonomski razred in etnična pripadnost, pa tudi z upoštevanjem starosti in drugih individualnih značilnosti.

9. Vlogo interseksionalnega pristopa v raziskovanju medvrstniškega nasilja izpostavljata Hrženjak M. in Humer Ž. (2010) v članku *Interseksionalni pristop v preventivnih programih preprečevanja medvrstniškega nasilja*.

5 Zaključek

Na prvi pogled se morda zdi, da gre v primeru problematiziranja nasilja med mladimi v kibernetnem prostoru kot ene od pasti rabe interneta za začasno pretirano pozornost in zaskrbljenost, ki se običajno pojavita ob vseh večjih družbeno-tehnoloških spremembah, ki vplivajo na vsakdanje življenje mladih (npr. pojav televizije, kasneje pojav računalnika, nazadnje pojav interneta in drugih sodobnih oblik in kanalov komuniciranja). Vendar pa je v primerih nasilja v kibernetnem prostoru problematiko nujno raziskati in obravnavati zaradi njenih škodljivih posledic, ki so povezane predvsem s širšim vidikom življenja mladih. Kibernetno nasilje ne povzroča zgolj neugodja, temveč lahko pripelje do izolacije, zavračanja obiskovanja šole, samopoškodovanja in celo do skrajnosti, kot je samomor. Ni torej nenavadno, da je predgovor monografije *Cyber Bullying: Bullying in the Digital Age* napisal oče, katerega sin je zaradi doživljanja nasilja v kibernetnem prostoru storil samomor.

Na splošno velja, da je fizičnemu nasilju kot jasni, odkriti obliki nasilja posvečene precej pozornosti. Fizično nasilje v šolskem prostoru in tudi drugje ni tolerirano, je hitro prepoznano in sankcionirano. Ne moremo trditi, da so na drugi strani oblike psihičnega nasilja obravnavane kot dopustne, temveč so zaradi subtilnosti manj opazne, manjkrat prepoznane kot nasilje, ki se mu je treba zoperstaviti, in manj pogosto sankcionirane. Vse naštetu še toliko bolj velja za nasilje v kibernetnem prostoru, ki pogosto ostaja nerazkrito staršem ali učiteljem, ki bi mlade lahko spodbudili k spopadanju s problematiko. Sodobni kanali grajenja in ohranjanja socialnih stikov ter posredovanja informacij omogočajo tudi enostavno sporočanje nezaželenosti, izražanje sovražnosti, žalitev ipd. Prav »virtualni«¹ prostor dogajanja omogoča prehod iz bolj vidnih na manj vidne oblike nasilja. Tako se običajno izvajanje nasilnih dejanj »v živo«² prenese še na bolj subtilno, (odrasli) javnosti skrito raven. Velja namreč, da mladi o nasilju v kibernetnem prostoru s svojimi starši ali drugo odraslo osebo spregovorijo v manj kot polovici primerov (Livingstone et al. 2011), kar potrjuje tezo o prikritosti tovrstnih oblik nasilja.

Kot je razvidno iz podatkov o rabi interneta pri mladih, je delež mladih v Sloveniji, ki redno uporabljajo internet, nad povprečno ravniyo EU, zopet nadpovprečen je delež tistih, ki do interneta dostopajo prek mobilnih telefonov, podpovprečno pogost pa je nadzor staršev nad aktivnostmi mladih na internetu (npr. časovne omejitve, raba filtrirnih orodij). Omenjeni kazalci Slovenijo umeščajo med države z visokimi tveganji rabe interneta (Hasebrink et al. 2008), zaradi česar bi bila nujna poglobljena interdisciplinarna raziskava izpostavljenе problematike. Velja, da so dogodki v fizičnem in kibernetnem prostoru močno prepleteni, realnost vsakdanjega življenja mladih je oblikovna v fizičnem in kibernetnem prostoru, kar pomeni, da obravnave nasilja v kibernetnem prostoru ne smemo ločiti od analize splošnih dinamik medvrstniškega nasilja.

Seveda sami podatki o pogostosti, oblikah, vplivu spola, starosti, učinkih ipd. za spopadanje z obstoječo problematiko ne bi bili dovolj; potrebno bi bilo še ozaveščanje otrok in mladih, staršev, šolskih delavcev ter širše javnosti o nasilju v kibernetnem

prostoru. Otroke in mlade je nujno ozavestiti o pomenu posredovanja določenih podatkov prek spleta, oblikah nasilja med mladimi v kibernetnem prostoru in njihovih možnostih za spoprijemanje s problematiko, pri čemer je potrebno tudi oblikovanje mreže pomoči za žrtve nasilja v kibernetnem prostoru. Omenjena mreža bi lahko učinkovito delovala zgolj na podlagi jasnih pristojnosti akterjev. Pri tem pa je najprej potrebno, da se tovrstno nasilje čim prej prepozna kot oblika nasilja, ki ne sme biti tolerirana ali obravnava zgolj kot problem posameznika/-ce.

Literatura

- Agatston, Patricia W., Kowalski, Robin, in Limber, Susan (2007): Students' Perspectives on Cyber Bullying. Brief report. *Journal of Adolescent Health* 41: 59–60.
- Bauman, Sheri (2010): Cyberbullying in a Rural Intermediate School: An Exploratory Study. *Journal of Early Adolescence*, 30 (6): 803–833.
- Belsey, Bill (2005): Cyberbullying: An emerging threat to the »always on« generation. Dostopno prek: http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf (30. 5. 2012).
- Cross, Emma-Jane, Piggan, Richard, Douglas, Thaddeaus, in Vonkaenel-Flatt, Jessica (2012): VIRTUAL VIOLENCE II: Progress and Challenges in the Fight against Cyberbullying. London: Rochester House.
- Calvete, Esther, Orue, Izaskun, Estévez, Ana, Villardón, Lourdes, in Padilla, Patricia (2010): Cyberbullying in adolescents: Modalities and aggressors' profile. *Computers in Human Behavior*, 26: 1128–1135.
- Center za varnejši internet SAFE-SI. Dostopno prek: <http://www.safe.si/> (22. 4. 2012).
- David-Ferdon, Corinne, in Feldman Hertz, Marci (2007): Electronic Media, Violence, and Adolescents: An Emerging Public Health Problem. Guest editors' commentary. *Journal of Adolescent Health*, 41: 1–5.
- Erdur-Baker, Özgür (2010): Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools. *New Media & Society*, 12 (1): 109–125.
- European Commission: (2007): Safer Internet for Children: Qualitative Study in 29 European Countries Report. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/quali/ql_safer_internet_summary.pdf (24. 4. 2012).
- European Commission (2008): Eurobarometer: Towards a safer use of the Internet for children in the EU – a parents' perspective Analytical report. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_248_en.pdf (24. 4. 2012).
- Gradinger, Petra, Strohmeier, Dagmar, in Spiel, Christiane (2009): Traditional Bullying and cyberbullying. *Journal of Psychology*, 21 (4): 205–213.
- Hasebrink, Uwe, Livingstone, Sonia, in Haddon, Leslie (ur.) (2008): Comparing children's online opportunities and risks across Europe. Cross-national Comparisons for EU Kids Online, a report for the EC Safer Internet Plus Programme. Dostopno prek: <http://www.ifap.ru/library/book363.pdf> (18. 9. 2012).
- Hrženjak, Majda, in Humer, Živa (2010): Intersekcionalni pristop v preventivnih programih preprečevanja medvrstniškega nasilja. *Socialna pedagogika*, 14 (1): 63 – 82.

- Kalc Furlanič, Lea, in Silva Križman (2012): Spolne igre šolarjev na svetovnem spletu. Primorske novice, 21. januar 2012.
- Keith, Susan, in Martin, Michelle E. (2005): Cyber-Bullying: Creating a Culture of Respect in a Cyber world. *Reclaiming Children and Youth*, 15 (4): 224–228.
- Kowalski, Robin, in Limber, Susan P. (2007): Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41: 22–30.
- Kowalski, Robin, Limber, Susan P., in Agatston, Patricia W. (2008): *Cyber Bullying. Bullying in the Digital Age*. Malden, MA: Blackwell.
- Law, Danielle M., Shapka, Jennifer D., Hymel, Shelley, Olson, Brent F., in Waterhouse, Terry (2012): The changing face of bullying: An empirical comparison between traditional and internet bullying and victimization. *Computers in Human Behavior*, 28: 226–232.
- Li, Qing (2006): Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School Psychology International*, 27: 157–170.
- Li, Qing (2007): New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Computers in Human Behavior*, 23: 1777–1791.
- Livingstone, Sonia (2009): *Children and the Internet*. Cambridge: Polity Press.
- Livingstone, Sonia, in Haddon, Leslie (ur.) (2009): *Kids Online: Opportunities and Risks for Children*. Bristol: The Policy Press.
- Livingstone, Sonia, Haddon, Leslie, Görzig, Anke, in Ólafsson, Kjartan (2011): *EU Kids Online. Final report*. Dostopno prek: [http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf) (17. 3. 2012).
- Lobe, Bojana, Livingstone, Sonia in Leslie Haddon (2007): *Researching Children's Experiences Online across Countries: Issues and Problems in Methodology*. LSE, London: EU Kids Online. Dostopno prek: <http://eprints.lse.ac.uk/2856/> (17. 3. 2012).
- Lobe, Bojana in Muha (2011a): Tveganja in varnost otrok na internetu: Slovensko poročilo. Ugotovitve raziskave EU Kids Online o 9-16 let starih otrocih in njihovih starših. Dostopno prek: [http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/National%20reports/SlovenianReport.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/National%20reports/SlovenianReport.pdf) (15. 4. 2012).
- Lobe, Bojana, in Muha, Sandra (2011b): *Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov*. FDV, Ljubljana: Prvo poročilo raziskave Mladi na netu.
- Medarič, Zorana, in Sedmak, Mateja (ur.) (2012): *Children's voices: interethnic violence in the school environment*. Koper: University of Primorska, Science and Research Centre, Annales University Press.
- Menesini, Ersilia, in Nocentini, Annalaura (2009): Cyberbullying definition and measurement: Some critical considerations. *Journal of Psychology*, 217 (4): 230–232.
- Patchin, Justin W., in Hinduja, Sameer (2006): Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4: 148–169.
- Pouillet, Ives (2011): e-Youth before its judges: Legal protection of minors in Cyberspace. *Computer Law & Security Review*, 27: 6–20.
- RIS – Raba interneta v Sloveniji. Dostopno prek: <http://www.ris.org/> (22. 4. 2012).
- Slonje, Robert, in Smith, Peter K. (2008): Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49: 147–154.

- Smith, Peter K., J. Mahdavi, M. Carvalho, S. Fisher, S. Russell, in N. Tippett (2008): Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 49 (4): 376–385.
- Smith, Peter K. (2009): Cyberbullying, abusive relationships in cyberspace. *Journal of Psychology*, 21 (4): 180–181.
- Statistični urad Republike Slovenije (2012): Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije v gospodinjstvih in pri posameznikih, Slovenija, 2012 – končni podatki. 5. oktober 2012, Prva objava. Dostopno prek http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5037 (10. 9. 2012).
- Suler, John (2004): The online disinhibition effect. *CyberPsychology & Behavior*, 7: 321–326.
- Trolley, Barbara C., in Hanel, Constance (2010): *Cyber Kids, Cyber Bullying, Cyber Balance*. Thousand Oaks: Corwin.
- Valkenburg, Patti M., in Jochen, Peter (2011): Online Communication Among Adolescents: An Integrated Model of Its Attraction, Opportunities, and Risks. *Journal of Adolescent Health* 48: 121–127.
- Vendramin, Valerija, in Šribar, Renata (2010): Spoli, seksualnost in nasilje skozi nove medije. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Wolak, Janis D., J. Mitchell, Kimberly J., in Finkelhor, David (2007): Does Online Harassment Constitute Bullying? An Exploration of Online Harassment by Known Peers and Online-Only Contacts. *Journal of Adolescent Health* 41: 51–58.
- Ybarra, Michele L., in Mitchell, Kimberly J. (2004): Online aggressor/ targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45: 1308–1316.
- Ybarra, Michele L., Diener-West, Marie, in Leaf, Philip J. (2007): Examining the overlap in Internet harassment and school bullying: Implications for school intervention. *Journal of Adolescent Health*, 41: 42–50.
- Žakelj, Tjaša, in Kralj, Ana (2012): »It doesn't happen in our school«: ethnicity as a structural factor of peer violence in slovenian schools. V Z. Medarić in M. Sedmak (ur.): *Children's voices: interethnic violence in the school environment*. Koper: University of Primorska, Science and Research Centre, Annales University Press, 27–83.
- Žakelj, Tjaša, in Kralj, Ana (v tisku): »Ethnicity is not an issue!«: Interethnic Relations and Peer Violence in Slovenian Schools. V Z. Medarić, M. Sedmak in S. Walker (ur.): *Children's Voices: Studies of interethnic conflict and violence in European schools*. London: Routledge.

Summary

In the article the issue of cyberbullying among Slovenian youth is problematised as an under researched phenomenon. Today, the social life of young people, while being far from a homogeneous social group, is strongly determined by the use of information and communication technologies like the Internet and mobile phones. Consequently, peer bullying is no longer limited to physical places and face-to-face meetings, but it also happens in cyberspace whose characteristics limit adults' access to the social life of their children and makes it easier to hurt or harm others with a minimal threat of being sanctioned.

Cyberbullying is a phenomenon that involves the use of information and communication technologies such as e-mail, mobile phone, instant messaging (IM), defamatory,

personal websites, and defamatory online personal polling websites to support deliberate, repeated and hostile behaviour by an individual or group that is intended to harm others (Belsey 2005). Besides cyberbullying or cyber-bullying, other terms are used in English to address the issue of peer violence happening in cyberspace, such as »electronic aggression«, »electronic bullying«, »virtual violence« or »on-line aggression«. Violence in cyberspace is described as a new form of violence characterised by the perpetrators' rationalisation and minimisation of its meaning in the sense of it simply being a joke or just for fun. Specifically, anonymity can provide a feeling of safety for perpetrators and reduces the fear of being caught.

The article is based on a review of foreign, mainly European and North American literature focusing on cyberbullying issues, followed by a review of existing Slovenian literature and research data on the phenomenon. Foreign studies concentrate on several aspects of cyberbullying, among which the author points out analysis of cyberbullying as a possible negative outcome of risky Internet use; analysis of types of peer violence occurring in cyberspace; analysis of the characteristics of cyberbullying in comparison to violence in face-to-face contacts; analysis of the prevalence; analysis of the demographic characteristics of victims and perpetrators; strategies of combating peer violence happening in cyberspace and the psychological consequences of experiencing cyberbullying.

In comparison to the vast amount of research attention given to the problem abroad, in the Slovenian context only rare and limited trials that focused on the issue of cyberbullying can be identified. Data reveal the prevalence of »on-line intimidation« and the prevalence of »getting unpleasant or painful comments on the web«. Moreover, the issue is not often addressed in newspaper articles, with the exception of a case of sexting among primary school students who filmed the sexual act of a boy and a girl. To be stressed from a legal perspective the case of sharing the material via mobile phones and posting a record on YouTube was recognised as child pornography, evidently in the search to find a legal basis to remove the content. The mentioned types do not reflect the heterogeneity of the cyberbullying problematic which encompasses numerous types such as flaming, harassment, denigration, impersonation, outing, trickery, exclusion, ostracism, cyberstalking and sexting. Not surprisingly, the Slovenian language does not yet include terms that describe cyberbullying types such as »flaming«, »outing« and »happy slapping«.

Despite the lack of discussion on the issue, some school workers and experts recognise cyberbullying among Slovenian youth as a serious, new and growing problem that has yet to be tackled. While primary and secondary schools often play a critical role in combating peer violence, in cases where violence happens in an on-line environment the dilemma of who is responsible for reacting and what are the possible solutions remains unsolved. Further, the need for research into the phenomenon in the Slovenian context not only stems from the lack of data on the prevalence and lack of knowledge regarding the consequences victims are facing, but also from the need to identify crucial social actors, outline possible solutions, raise awareness among youth, parents and the general public, and to encourage the systematic combating of cyberbullying.

The intertwining of physical and cyberspace as a joint reality influencing people's lives requires a systematic response to cyberbullying as one of the undesired consequences of ICT use.

Podatki o avtorici:

dr. Tjaša Žakelj

Univerza na Primorskem

Znanstveno-raziskovalno središče

Garibaldijeva 1, 6000 Koper

e-mail: tjasa.zakelj@zrs.upr.si